

Poglavlje 33 – Finansijske i budžetske odredbe

Akcioni plan za uspostavljanje sistema sopstvenih sredstava Evropske unije u Crnoj Gori

Godišnji izvještaj za 2019. godinu

Jun 2020

Uvod

Pregovaračko poglavlje 33 – Finansijske i budžetske odredbe obuhvata pravila o sopstvenim sredstvima koja predstavljaju finansijske prihode budžeta Evropske unije. Budžetska sredstva Evropske unije prikupljaju se iz tri osnovne vrste prihoda: tradicionalnih vlastitih sredstava (prihodi od carina, uključujući carina na poljoprivredne proizvode i akcize na šećer), vlastitih sredstava po osnovu poreza na dodatnu vrijednost (PDV) i vlastitih sredstava iz uplata država članica na temelju bruto nacionalnog dohotka.

Od prvog dana članstva Crna Gora će uplaćivati potrebne doprinose u zajednički budžet Evropske unije čime će steći mogućnost da koristi određeni iznos rashoda Unije iz Kohezijskog fonda i strukturnih fondova.

Crna Gora je na Međuvladinoj konferenciji u Briselu u decembru 2014. godine otvorila pregovore o pristupanju u poglavlju 33, a do pristupanja u obavezi je da uspostavi koordinacionu strukturu i pravila za sprovođenje kako bi se obezbijedilo ispravno izračunavanje, naplata, predviđanje, isplata i kontrola sopstvenih resursa i izvještavanje EU o sprovođenju pravila o sopstvenim sredstvima.

Vlada Crne Gore, na sjednici od 26. jula 2018. godine razmotrila je Informaciju o planu ispunjenja završnog mjerila za privremeno zatvaranje pregovora u poglavlju 33 – Finansijske i budžetske odredbe i zadužila Ministarstvo finansija da u I kvartalu 2019. godine pripremi i Vladi dostavi revidirani akcioni plan za uspostavljanje sistema sopstvenih sredstava Evropske unije u Crnoj Gori, sa definisanim obavezama institucija nosioca aktivnosti za ispunjavanje mjera.

Vlada Crne Gore, na sjednici od 4. aprila 2019. godine usvojila je Informaciju o ispunjavanju obaveza definisanih kroz pregovaračko poglavlje 33 – Finansijske i budžetske odredbe, kao i Revidirani Akcioni plan za uspostavljanje sistema sopstvenih sredstava Evropske unije u Crnoj Gori sa definisanim obavezama institucija nosioca aktivnosti za ispunjavanje mjera iz akcionog plana. Vlada je istim zaključkom zadužila Ministarstvo finansija da o realizaciji Akcionog plana godišnje izvještava Vladu Crne Gore.

Akcionim planom predviđene su aktivnosti koje se odnose na: proučavanje propisa i zahtjeva EU koji se odnose na računovodstveni sistem tradicionalnih sopstvenih sredstava, izradu analize računovodstva sistema tradicionalnih sopstvenih sredstava na osnovu A i B računa u skladu sa iskustvima zemalja članica EU, pripreme radnje u vezi sa izmjenama i dopunama Carinskog zakona ili drugih propisa kojim bi se regulisalo prinudno izvršenje na pokretnim ili nepokretnim stvarima i usklađenost Zakona o porezu na dodatu vrijednost sa pravnom tekovinom EU.

Shodno definisanim aktivnostima u ispunjenju mjera sa ciljem njihovog blagovremenog i preciznog ispunjenja i rokom ispunjenja mjera, po poglavljima podijeljene su obaveze institucija nosioca aktivnosti.

Obaveza jačanja administrativnih kapaciteta za koordinaciju sistema sopstvenih sredstava Evropske unije, definisanje sistema procedura upravljanja sopstvenim sredstvima stavljene su u nadležnost Direktorata za koordinaciju i upravljanje sopstvenim sredstvima Evropske unije.

Obaveze na uspostavljanju Informacionog sistema i procedura za vođenje računa, uspostavljanje sistema izvještavanja u vezi tradicionalnih sopstvenih sredstava, usklađivanje sistema otpisa carinskog duga i usklađivanje sistema administrativne saradnje u području naplate poreza i drugih davanja je u nadležnosti Ministarstva finansija, odnosno Direktorata za poreski i carinski sistem i Uprave carina.

Aktivnosti izračunavanja prosječne ponderisane stope PDV-a, pozitivnih i negativnih kompenzacija, izrada simulacije izvještaja o osnovici za sopstvena sredstva od PDV-a i usklađivanje Zakona o porezu na dodatu vrijednost sa pravnom tekovinom Evropske unije je u nadležnosti Ministarstva finansija, odnosno Direktorata za poreski i carinski sistem, Poreske uprave i Uprave za statistiku.

Aktivnosti na usklađivanju BDP i BND su u nadležnost Uprave za statistiku, dok su aktivnosti na usklađivanju zakonodavstva u tom dijelu sa pravnom tekovinom EU u nadležnosti Ministarstva finansija, odnosno Direktorata za poreski i carinski sistem.

Fokus u realizaciji aktivnosti tokom 2019. godine, pored realizacije obaveza definisanih Akcionim planom, bio je usmjeren na razmatranje i realizaciji preporuka iz Izvještaja Evropske Komisije o Crnoj Gori u cilju praćenja sprovedenih i planiranja budućih aktivnosti na ovom planu. U izvještaju je konstatovano da je ostvaren ograničen napredak u jačanju administrativnih kapaciteta za koordinaciju i upravljanje sopstvenim sredstvima, i da su potrebni dalji naponi kako bi se uspostavila solidna institucionalna organizacija i snažna međuresorna saradnja između svih institucija i organa uključenih u primjenu sistema sopstvenih sredstava. Stoga, preporuke se u narednom periodu odnose na unaprjeđenje usklađenosti pravnog okvira i administrativnih pravila za sistem sopstvenih sredstava i PDV s pravnom tekovinom EU, poštovanje obaveza preuzetih u okviru tehničke podrške i programa praćenja sopstvenih sredstava; zatim ažuriranje i u potpunosti sprovođenje Akcionog plana za sistem sopstvenih sredstava, kao i obezbijđenje adekvatnih kapaciteta u Direkciji za koordinaciju i upravljanje sopstvenim sredstvima EU i svih institucija uključenih u sistem sopstvenih sredstava. S tim u vezi evidentno je da je navedene aktivnosti potrebno sprovoditi u kontinuitetu i da je njihovo ispunjenje prepoznato kroz realizaciju aktivnosti predviđenih Akcionim planom.

Tradicionalna sopstvena sredstva

U oblasti tradicionalnih sopstvenih sredstava (TSS) Akcionim planom definisan je cilj koji se odnosi na uspostavljanje Informatičnog sistema (IS) i procedura za vođenje računa A (regularni računi) i B (odvojeni računi) za čije ispunjenje su u prethodnom periodu realizovane aktivnosti koje se odnose na uspostavljanje Projektnog tima u okviru Uprave carina sa osnovnim zadatkom koji obuhvata definisanje i uspostavljanje postupaka potrebnih za vođenje A i B računa tradicionalnih sopstvenih sredstava i određivanje odgovornosti organizacionih jedinica uključenih u upravljanje sistemom tradicionalnih sopstvenih sredstava, definisanje procedura i rokova u vezi knjiženja, obračuna, naplate plaćanja i izvještavanja, i koordinacija između organizacionih jedinica koje su uključene u sistem tradicionalnih sopstvenih sredstava.

Cilj: Uspostavljanje informatičnog sistema i procedura za vođenje računa A i B

- **Proučavanje propisa i zahtjeva EU koji se odnose na računovodstveni sistem tradicionalnih sopstvenih sredstava**

Aktivnost u nadležnosti Uprave carina realizovana je u predviđenom roku od strane Uprave carina, odnosno Izvršena je Analiza propisa i direktiva EU koji se odnose na računovodstveni sistem TSS – Aktom 07 D-15456/1, kroz proučavanje sljedećih akata:

- Odluka Savjeta o sistemu sopstvenih sredstava Evropske Unije (2014/335/EU, Euratom),
- Regulativa Savjeta (EU, Euratom) broj 609/2014 o metodama i postupcima za stavljanje na raspolaganje tradicionalnih sopstvenih sredstava i sredstava zasnovanih na PDV – u i BND – u i na mjerama za ispunjavanje zahtjeva gotovine,
- Regulativa Savjeta (EU, Euratom) broj 608/2014 koja utvrđuje mjere primjene sistema sopstvenih sredstava EU;
- Regulativa Savjeta (EU, Euratom) 2016/804 koja mijenja Regulativu (EU, Euratom) broj 609/2014 o metodama i postupcima za stavljanje na raspolaganje tradicionalnih sopstvenih sredstava i sredstava zasnovanih na PDV – u i BND – u i mjerama za ispunjavanje zahtjeva gotovine, sprovedbena Odluka Komisije (EU, Euratom) 2018/194 o uspostavljanju modela za izvode sa računa za prava na sopstvena sredstva i obrasca za izvještaje o nepovratnim iznosima koji odgovaraju pravima na sopstvena sredstva u skladu s Uredbom Savjeta (EU, Euratom) No 609/2014,
- Odluka o provedbi komisije (EU, Euratom) 2018/195 o uspostavljanju obrazaca za izvještavanje o prevarama i nepravilnostima koje utiču na prava na tradicionalna sopstvena sredstva i o inspekcijama koje se odnose na tradicionalna sopstvena sredstva u skladu sa Uredbom Savjeta (EU, Euratom) br. 608/2014,

- Interna procedura za upravljanje slučajevima otpisa u vezi sa tradicionalnim sopstvenim resursima koje izdaje EK, Carinski zakon Unije i njegove sprovedbene odredbe. Evidentirano je da je neophodno izraditi operativna uputstva Ministarstva finansija o procedurama izvještavanja i dostupnosti TSS, Interne instrukcije za vođenje evidencije TSS, računovodstvo, povraćaj i izvještavanje o TSS.
- **Analiza pravila računovodstva sistema Tradicionalnih sopstvenih sredstava na osnovu A i B računa, u skladu sa iskustvima stečenim iz radnih posjeta u zemljama članicama EU**

Aktivnost u nadležnosti Uprave carina realizovana je u predviđenom roku od strane Uprave carina, odnosno Izrađena je Analiza pravila računovodstvenog sistema TSS-a na osnovu A i B računa, u skladu sa iskustvima stečenim iz radnih posjeta u zemljama članicama EU kroz definisanje Osnova i kriterijuma za upisivanje na regularni (A račun) ili odvojeni račun (B račun). Osnov za upisivanje na A i B račun podrazumijeva Uspostavljena prava EU – upis i korekciju prava, odnosno knjiženjem carinskog duga, dobija se pravo na taj iznos, a može se zahtjevati i knjiženje onih iznosa koji nisu obavljani usled administrativne greške.

U martu 2019. godine realizovana je studijska posjeta Finansijskoj upravi Slovenije u okviru Customs 2020 Programa, na temu Tradicionalna sopstvena sredstva i računovodstvene procedure za svrstavanje carinskih prihoda na A & B račune, gdje je sagledan model i način funkcionisanja kao i mogućnost primjene sprovođenja procedura i zahtjeva EU koji se odnose na računovodstveni sistem tradicionalnih sopstvenih sredstava.

U novembru 2019. godine realizovana je studijska posjeta Finansijskoj upravi Republike Češke u okviru Customs 2020 Programa, na temu Tradicionalna sopstvena sredstva i računovodstvene procedure za svrstavanje carinskih prihoda na A & B račune.

- **Pripreme radnje u vezi izmjene i dopune Carinskog zakona ili drugih propisa kojim bi se regulisalo prinudno izvršenje na pokretnim i nepokretnim stvarima, kojem treba prilagoditi i računovodstvenu evidenciju**

Aktivnost je realizovana odnosno Pripremljen je *Prijedlog Carinskog zakona* u skladu sa Carinskim zakonom Unije (UCC) u decembru 2019. godine. U narednom periodu potrebno je u saradnji sa Poreskom upravom analizirati primjenu drugih propisa koji regulišu prinudno izvršenje na pokretnim i nepokretnim stvarima, a koje će se primjenjivati danom ulaska.

- **Definisanje i označavanje prihoda koji će se svrstati na posebnim A i B računima, shodno tome da li su potraživanja plaćena, neplaćena, obezbijeđena, neobezbijeđena ili osporavana**

Aktivnost je realizovana, odnosno pripremljen je *Prijedlog Pravilnika o obliku, sadržaju i načinu podnošenja carinske deklaracije i drugih obrazaca koji se upotrebljavaju u carinskom postupku*, kojim će, između ostalog, biti definisano i označavanje prihoda i potraživanja, koje će precizno definisati svrstavanje prihoda na A i B račune. U narednom periodu potrebno je pripremiti novu Naredbu o načinu uplate javnih prihoda u koordinaciji sa Ministarstvom finansija i Centralnom bankom.

- **Vježba simulacije vođenja A i B računa**

Aktivnost je realizovana, odnosno vježbe se izvršavaju u kontinuitetu i pripremljene su u skladu sa postojećom metodom simulacije korišćenjem iskustva prethodnih godina. U martu 2019. godine pripremljene su Simulacije izvještavanja o tradicionalnim sopstvenim sredstvima na A & B račune za posljednji kvartal 2018. godine u skladu sa iskustvima stečenim iz radnih posjeta u zemljama članicama EU.

Cilj: Priprema službe za uspostavljanje sistema izvještavanja u vezi sa tradicionalnim sopstvenim sredstvima koja se prikupljaju na osnovu rezultata otkrivenih slučajeva prevara i nepravilnosti

- **Podnošenje simulacije Izvještaja s opisom otkrivenih slučajeva prevara i nepravilnosti koji uključuju tradicionalna sopstvena sredstva u iznosu većem od 10.000,00€**

Aktivnost u nadležnosti Uprave carina je realizovana, odnosno izvršena je Simulacija izvještaja. Naime, države članice Evropske Unije imaju obavezu da po završetku svakog kvartala u roku od dva mjeseca obavijeste ostale članice Evropske Unije o svim nepravilnostima ili prevarama sa pravima koja su veća od 10.000 eura na tradicionalnim sopstvenim sredstvima. Opis ovih prevara ili nepravilnosti se unosi u OWNRES web aplikaciju i na taj način stavlja na uvid svim članicama EU. Takođe i slučajevi krijumčarenja cigareta i slično koji uključuju gašenje duga zaplijenom i oduzimanjem robe moraju se na istovjetan način unositi u OWNRES sistem i na taj način stavljeni na uvid ostalim članicama EU.

- **Izrada izvještaja o zaplijenjenim robama putem OWNRES-a**

U Upravi carina uspostavljene su baze podataka kao osnov za OWNRES izvještavanje. U Upravi carina ne postoji sistemski aplikacija OWNRES, već će se podaci iz postojećih baza unositi u OWNRES web-aplikaciju. Prilikom popunjavanja obrasca za izvještavanje u OWNRES web-aplikaciji Uprava carina Crne Gore će koristiti podatke iz aplikacija

Carinskog Informatičnog sistema (CIS), Registar upravljanja rizikom (RUR) i elektronski registar rizičnih informacija (ERRI). RUR i ERRI su aplikacije razvijene za potrebe prikupljanja i evidencije informacija iz oblasti carinskih kontrola i analize rizika. Zvaničnim upustvom Uprave carina za korišćenje aplikacija RUR i ERRI propisano je obavezno unošenje podataka o naknadnim kontrolama i zapljenama robe, čime je obezbijeđeno da informacije relevantne za OWNRES izvještavanje budu unesene u centralizovanu elektronsku bazu podataka. RUR u okviru dijela Izvještaja, sadrži izvještaj o izmjenama (uvećanjima) deklaracija koje su unešene u CIS Uprave carina. ERRI je elektronski registar rizičnih informacija, u koji se unose podaci o rezultatima carinskih kontrola, prekršaji, krivične prijave, zapljene, naknadne kontrole.

- Obradom podataka u excel fajlu u izvještajnom periodu (01.01.2019 do 01.04.2019) ne postoje deklaracije na kojima su carinske dadžbine uvećane za 10.000 € ili više, odnosno nema podataka za unošenje u OWNRES sistem po ovom osnovu.
- U ERRI aplikaciji se, između ostalih, unose podaci o slučajevima naknadne naplate carinskog duga. Pretragom u ERRI bazi podataka za period od 01.01.2019 do 01.04.2019. godine nema slučajeva naknadne naplate od značaja za OWNRES izvještavanje.
- Aktivnost koja predviđa izradu izvještaja o zaplijenjenim robama putem OWNRES-a -a je realizovana odnosno izrađen je Izvještaj o zaplijenjenim robama. Takođe Uprava carina ima obavezu da u OWNRES sistem unosi i zapljene cigareta na teritoriji Crne Gore. ERRI aplikacija ima opciju da vrši pretragu u prekršajima po vrsti zaplijenjene robe.

Prema obavezama Uprave carina u poglavlju 33, izvještavanje u OWNRES sistemu, u simulaciji za prvi kvartal 2019. godine, uslove za unos slučajeva u OWNRES sistem ispunjava 29 slučajeva zapljena cigareta u periodu od 01.01.2019 do 01.04.2019.godine.

Cilj: Usklađivanje carinskog zakona sa pravnom tekovinom EU

U dijelu obaveza usklađivanja carinskog zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU i podzakonskim propisima, pored pripreme novog Carinskog zakona, u toku je rad i na Novom Pravilniku o obliku, sadržaju i načinu podnošenja carinske deklaracije i drugih obrazaca koji se upotrebljavaju u carinskom postupku, kojim će, između ostalog, biti definisano i označavanje prihoda i potraživanja, koje će precizno definisati svrstavanje prihoda na A i B račune.

Imajući u vidu pripremu za implementaciju novog Pravilnika (koji uključuje i nove kodne liste) i drugih obrazaca koji se upotrebljavaju u carinskom postupku, kojim će, između ostalog, biti definisano i označavanje prihoda i potraživanja krajem 2019. godine intenzivno se radilo na pripremi uvođenja novih tehnoških rješenja u carinskom informatičnom sistemu (CIS-u). Predviđeno je da u prvom kvartalu 2020 godine sprovede još jedna simulacija raspodjele A i B računa po postojećem modelu podataka

koja će poslužiti i kao osnova za finalizovanje izmjena i izrade novog modela podataka u novim verzijama CIS-a sa novim funkcionalnostima koje se odnose na ovu oblast. Nakon toga predviđeno je testiranje simulacije nakon pustanja u rad novog migriranog CIS-a. Novi metod izvođenja simulacija će nakon uvođenja novih funkcionalnosti u CIS-u omogućiti dalja približavanja finalnom modelu razdvajanja podataka po A i B računima.

U skladu sa Izmjenama i dopunama Carinskog zakona, usvojena je Uredba o izmjenama i dopunama uredbe o uslovima za dodjelu statusa ovlašćenog privrednog subjekta na carinskom području Crne Gore, (avgust 2019.) koja je u skladu sa odredbama regulativa EU kojima se uređuje status ovlašćenog privrednog subjekta (AEO). Program je uspostavljen nakon usvajanja Uredbe i dokumenti su dostupni na sajtu Uprave carina Crne Gore.

Sopstvena sredstva po osnovu poreza na dodatu vrijednost

Cilj: Obračun prosječne ponderisane stope PDV-a i pozitivnih i negativnih naknada i izrada simulacije izvještaja o PDV -u

Od posebnog značaja u cilju adekvatnog obračuna sopstvenih sredstava EU je otpočinjanje realizacije projekta "Reforma poreske administracije" u saradnji sa Svjetskom bankom vrijednosti 18,8 mil.€. Razvojni cilj projekta je da poboljša djelotvornost operativnih funkcija Poreske uprave Crne Gore i smanji troškove poreskih obveznika pravnih lica prilikom poštovanja poreskih obaveza. Projekat podržava dugoročnu viziju Crne Gore, a to je poreska administracija sa modernizovanim poslovnim procesima zasnovanim na riziku koji doprinose efikasnoj naplati poreza i doprinosa za socijalno osiguranje iz svih izvora privredne djelatnosti. Porast u izmirivanju poreskih obaveza generisaće veći priliv prihoda iz kojih će se obezbjeđivati osnovne usluge za građane. Poboljšanje kapaciteta poreske administracije takođe će doprinijeti ostvarivanju cilja zemlje za pristupanje EU i ekonomsku integraciju sa državama članicama EU. Realizacijom projekta će se doprinijeti kvalitetnijem obračunu PDV-a, i u krajnjem stvoriti preduslovi za efikasnost u izradi izvještaja o simulaciji obračuna PDV-a, u skladu sa zahtjevima koji se odnose na obračun tradicionalnih sopstvenih sredstava, koje Poreska uprava realizuje u saradnji sa Upravom za statistiku.

Projekat Reforma Poreske uprave ušao je u treću godinu, sačinjen je Function Requirement Document (FRD) postojećeg stanja, u toku je izrada FRD budućeg stanja, čiji je rok za izradu do 31.05.2020. godine. Sastavni dio FRD dokumenta je i dio koji se odnosi na obračun PDV (obračun, povrat, analiza rizika). Implementacijom integrisanog IT sistema biće automatizovani svi poslovni procesi, što će omogućiti efikasniju naplatu svih vrsta poreza, kao i korišćenje savremenih alata za obavljanje poreskih kontrola, što će doprinijeti povećanju prihoda. Uvođenjem E-fiskalizacije, kao sastavnog dijela integrisanog sistema, omogućiće se praćenje u realnom vremenu prometa svih privrednih subjekata (fizičkih i pravnih lica). Na taj način će se doprinijeti smanjenju

poreskih prevara i utaja, posebno u oblasti PDV-a. Jedna od komponenti projekta su i analitički procesi u sklopu koje je i izračunavanje poreskog jaza. Uz pomoć eksternog konsultanta sačinjene su prve procjene, definisana metodologija i kalkulacije poreskog jaza za PDV, porez na dohodak, doprinose i porez na dobit za 2017 i 2018. godinu, a na osnovu raspoloživih podataka. Procjena poreskog jaza za 2019. godinu biće urađena krajem 2020. godine nakon što budu dostupni potrebni podaci na godišnjem nivou.

Prema preliminarnim rezultatima dobijen je iznos poreskog jaza. Prezentovana je metodologija koja je korišćena i upućena na sve izvore podataka pribavljene od nadležnih institucija u Crnoj Gori, ali i pribavljenih putem baze podataka AMECO. Takođe, objašnjen je i koncept poreskog jaza i razlika između jaza naplate (compliance gap) i jaza politike (policy gap). Definisan je rad na modelu i kalkulacija samog jaza po svim komponentama BDP-a po potrošnoj metodi. Takođe, evidentirane su mogućnosti za ključne makroekonomske indikatore (BDP komponente po dohodovnom metodu) za kalkulaciju potencijalne naplate navedene dvije kategorije prihoda (porez na dohodak i doprinose).

Kako ključni makroekonomski indikatori (BDP komponente po dohodovnom metodu) za kalkulaciju potencijalne naplate navedene dvije kategorije prihoda nisu dostupni, korišćeni su podaci i struktura od zemalja regiona i EU, kao i procjena Ministarstva finansija, koja je rađena kroz projekat finansiran iz EU sredstava, što je s obzirom na trenutnu raspoloživost neophodnih podataka, optimalan način za izračun.

U dijelu poreskog jaza za porez na dobit definisana je metodologija za kalkulaciju, ali u nedostatku potrebnih podataka, sa kojim bi bila izračunata potencijalna naplata, nije evidentan uvid u trentni gap kod ove kategorije. Daljim razvojem statističkog sistema u Crnoj Gori će biti definisana metodologija i postavljeni model koji će pružiti mogućnost da se izračuna poreski jaz za ovu kategoriju prihoda.

Usklađivanje propisa o porezu na dodatu vrijednost se vrši postepeno, pri čemu je izmjena zakona o PDV u dijelu planiranog usklađivanja u formi Nacrta, nakon čega se očekuje usaglašavanje sa nadležnim institucijama.

Sopstvena sredstva po osnovu Bruto nacionalnog dohotka

Cilj: Usklađivanje Bruto domaći proizvod (BDP) – Bruto nacionalni dohodak (BND) podataka

- **Obračun bruto nacionalnog dohotka (BND) za 2018. godinu**

Uprava za statistiku u septembru 2019. godine objavila je BND Crne Gore za 2018. godinu u skladu sa ESA 2010 metodologijom, što ukazuje da je raspoloživa vremenska

serija BND-a za period 2010 - 2018.godine. BND je mjera dohotka koji počiva na podacima bruto domaćeg proizvoda i na podacima platnog bilansa.

Bruto domaći proizvod izračunava se prema metodologiji evropskog sistema nacionalnih i regionalnih računa (ESA 2010). Prelaz sa bruto domaćeg proizvoda na bruto nacionalni dohodak izvršen je na osnovu statistike platnog bilansa, što je u nadležnosti Centralne banke. Platni bilans Crne Gore sastavlja se u skladu sa metodologijom Međunarodnog monetarnog fonda. Bruto nacionalni dohodak jednak je bruto domaćem proizvodu uvećan za primarni prihod koji rezidencijalne jedinice primaju iz ostatka svijeta i manje primarne isplate prihoda od rezidencijalnih jedinica u ostatak svijeta. Podaci o BND-u dostupni su od 2010. do 2018. godine i objavljeni na sajtu Uprave za statistiku www.monstat.org

Napominjemo, nacionalni računi pokrivaju ekonomiju koja nije obuhvaćena i koja se odnosi na sledeće aktivnosti:

- Podizveštavanje prihoda preduzetnika iznad 18.000 € prihoda,
- Procjene ostalih aktivnosti koje nisu posmatrane, kao što su napojnice, privatni časovi i plaćene usluge članovima domaćinstava,
- Procjene vezane za nelegalne aktivnosti koje nisu obuhvaćene, kao što su droga i prostitucija.

Metodologija koja se koristi za procjenu nelegalne ekonomije zasniva se na Priručniku Eurostata za IEA. Procjene NOE su uključene u BDP po sektorima NACE Rev.2 i nisu odvojeno predstavljene.

U okviru projekta IPA 2014 pripremljen je i dostavljen Eurostatu Opis izvora i metoda podataka koji se koriste za sastavljanje BDP-a i BND-a za referentnu 2015. godinu.

Administrativni kapaciteti

Kako bi se uspostavila što bolja institucionalna organizacija i snažna međuresorna saradnja između svih institucija i organa uključenih u primjenu sistema sopstvenih sredstava, institucionalna organizacija i međuresorna saradnja će se kontinuirano sprovoditi kroz aktivnosti radne grupe i podršku iz TWINING LIGHT PROJECT, TAIEX, CUSTOMS 2020. Otpočete su aktivnosti na dobijanju sredstava EU fondova u iznosu do 300.000,00€ za potrebe usavršavanja postojećih kapaciteta za koordinaciju i upravljanje sopstvenih sredstava EU, zatim izrada Priručnika i definisanje modela za procjenu sopstvenih sredstava.